

Munira Zahiragić, *)
Asim Mulić

REGISTAR PROSTORNIH JEDINICA DRŽAVNOG ZAVODA ZA STATISTIKU U FUNKCIJI OBNOVE I IZGRADNJE REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE

U Državnom zavodu za statistiku vodi se jedinstveni registar prostornih jedinica i jedinstvena evidencija za cijelu Republiku Bosnu i Hercegovinu. Registar prostornih jedinica sastoji se od kartografske dokumentacije prostornih jedinica: popisni krug, statistički krug, naseljeno mjesto, mjesna zajednica, katastarska opština i opština, a jedinstvena evidencija se sastoji od šifara i matičnih brojeva svih navedenih prostornih jedinica.

Jedinstvena evidencija i jedinstveni registar prostornih jedinica, sa podacima o svakoj jedinici povezanim u jedan sistem, predstavlja osnovu za formiranje banki podataka i njihovo međusobno povezivanje u svrhu analiza planiranja, čuvanja podataka i drugo.

Potreba za formiranjem jedinstvene evidencije i jedinstvenog registra prostornih jedinica veoma je stara. Odmah poslije drugog svjetskog rata za potrebe tadašnje državne administracije vođeni su registri oblasti, srezova, opština, naseljenih mjesta itd. Postepeno, kako su potrebe iziskivale, uvedeni su i drugi registri za potrebe statistike, organa unutrašnjih poslova i drugih organa. Zatim su neke bivše republike (Slovenija 1953.godine) počele uvoditi registar stanovništva, pa je i Republika Bosna i Hercegovina vršila pripreme za uvođenje registra stanovništva. (tzv. statistički katastar) za potrebe sprovođenja statističkih istraživanja i obezbjeđenja upredivih vremenskih serija za pojedine prostorne jedinice, bez obzira na njihove promjene.

Osnovu jedinstvene evidencije i jedinstvenog registra prostornih jedinica čini bazna dokumentacija, tj. geodetske podloge. Bazna dokumentacija se preko sistema katastarskih opština i statističkih krugova, koji se uklapaju u katastarsku opštinu, ucrtani su na katastarskim planovima ili kartama, te se na taj način stvara mogućnost za potpunu teritorizaciju prostornih jedinica i povezivanje podataka i informacija o posmatranim prostornim jedinicama koje su prikupili različiti organi i organizacije u različito vrijeme. Osnovna jedinica u statističkom katastru jeste katastarska opština, koja je podijeljena na statističke krugove. Granice statističkih krugova mogu se

*) Munira Zahiragić, dipl.ecc. i Asim Mulić, inž.geod.
Državni zavod za statistiku Sarrajevo

mijenjati samo u izuzetnim slučajevima po određenim kriterijumima. Statistički krugovi su podijeljeni na popisne krugove, tako da statistički krug može da ima samo jedan popisni krug, tj. poklapa se statistički i popisni krug ili se dijeli na 2, 3 do 99 popisnih krugova.

Popisni krugovi su najmanje prostorne jedinice čija mreža pokriva cijelu teritoriju Republike Bosne i Hercegovine. Ovo su promjenljive jedinice.

Naseljeno mjesto se sastoji od jednog ili više statističkih krugova, a broj statističkih krugova u naseljenim mjestima zavisi od površine naseljenog mjesta ili broja kuća. Mjesna zajednica se sastoji od popisnih krugova. Mjesna zajednica je promjenljiva prostorna jedinica i ne može se uklopiti u statistički krug.

U toku priprema za Popis stanovništva 1991. godine u svim opštinama je na kartama razmjere 1:25.000 ucrtana politička granica opštine usklađena sa graničnim opštinama, zatim su ucrtane sve granice katastarskih opština, granice naseljenih mjesta, mjesnih zajednica, statističkih i popisnih krugova. Istovremeno su za statističke i popisne krugove napravljeni i opisi granica, a u većini opština za naseljena mjesta postojale su i odluke o naseljenim mjestima sa opisima granica.

U toku priprema za izvršenje Popisa stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gazdinstava 1991. godine u 1989. i 1990. godini izvršeno je ažuriranje statističkih i popisnih krugova na kartama i katastarskim planovima za cijelu Republiku BiH (109 opština, 5846 naseljenih mjesta, 8712 statističkih krugova i 19870 popisnih krugova, 2231 mjesnih zajednica i 3208 katastarskih opština).

Na izradi kartografske dokumentacije, pored Državnog zavoda za statistiku, učestvovala je Uprava za geodetske i imovinsko pravne poslove i opštinske geodetske uprave.

Sve vrste kartografskih prikaza vode se na klasičan način. U budućnosti bi trebalo raditi na automatizaciji kartografskih prikaza sa ciljem da se na brži i racionalniji način dođe do potrebnih informacija.

Od kvaliteta mreže prostornih jedinica presudno zavisi kvalitet statističkih podataka koji se dobiju popisom stanovništva, poljoprivrede i dr.

Jedan od osnovnih parametara u ocjeni pouzdanosti statističke građe jeste obuhvat statističkih jedinica (u ovom slučaju: lica, domaćinstva, poljoprivredna gazdinstva i stanovi), a propusti na planu razgraničenja prostornih jedinica direktno ugrožavaju potpunost obuhvata.

Utvrdivanje ukupnog broja stanovnika jednog naselja kao i drugih teritorijalno-administrativnih jedinica-mjesnih zajednica, opština itd., direktno zavisi od mogućnosti jednoznačnog povezivanja nižih prostornih jedinica (popisnih i statističkih krugova) i njihovog podizanja na više teritorijalne nivoe.

Svaki propust u vođenju registra prostornih jedinica, bilo da se izražava u nepreciznosti ucrtanih granica, nejasnim opisima

granica i sl. stvara nedoumice kod popisivača, kontrolora i dr. i otvara prostor za nove greške.

Druga činjenica koju treba imati u vidu jeste potreba statistike za prostornim pregrupisavanjem podataka. Ekspanzija pojedinih naselja, posebno gradskih i prigradskih naselja, zatim pregrupisavanje naselja između pojedinih opština, kao i formiranje novih opština - sve te promjene statistika mora da registruje i iskaže kroz adekvatne pokazatelje.

Od velike važnosti u sadašnjoj situaciji je i sagledavanje promjena u teritorijalnim jedinicama, koje su se desile u toku agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu, a tiču se gradova, naseljenih mjesta, infrastrukturnih i drugih objekata za koji postoji nesaglasnost postojeće dokumentacije sa stvarnim stanjem na terenu, koje se mora otkloniti da bi se Registar prostornih jedinica mogao koristiti za sve društvene potrebe, a posebno za naredni popis stanovništva i dr. U tu svrhu je neophodno utvrditi odgovarajuće obaveze nadležnih organa za geodetske, statističke, stambeno-komunalne i druge poslove, zatim ostvariti kontakte i potrebnu saradnju za izvršenje ovih poslova. Podaci i kartografska dokumentacija sa kojima raspolaže ovaj Zavod su dragocjeni, po završetku rata svaka opština će ih moći koristiti za izvršenje navedenih poslova.

Do sada ovaj Zavod nije saradivao sa Savezom geodetskih inženjera i geometara Bosne i Hercegovine, pa je ovo prilika da se Savez upozna sa jedinstvenim registrom i jedinstvenom evidencijom prostornih jedinica i da svojim primjedbama i sugestijama doprinese kvalitetnijem obavljanju ovih poslova. Saradnja Zavoda sa Upravom za geodetske i imovinsko pravne poslove i sa opštinskim geodetskim upravama do sada je bila veoma uspješna, pa se nadamo da će tako biti i ubuduće.